

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

ג.

עין משפט
נר מצוה

ב א מ"י פ"א מהל' ת"מ
ה' יג סגנון עש"י י
סו"ע י"ד סימן רמו
סעף 1

מוסף רש"י

אלא האדם. ר"מ דלת
ליה אהם קרוין אדם,
וה"ל הוא דלדע לה
במקמת יבמות (טוהדרין
101). יום הששי. מאי
שאל דכתיב ה' ביום גמר
מעשה בראשית, מלמד
שהתנהב כו'. הששי
שמע אהי המיוחד
במקום אהי, כדלמדין
בעלתא (תולין 23). היך
המיומנה, אף כהן ויהי
עבד ויהי בקר של גמר
לשמיטת תלוי ביום הששי,
והוא ו' בסיון שנתה זו
תורה, מרביי דה' לרש
ב"ה נמי הא (שבת 99).
בתחלה. קודם שאלמו
ישראל נעשה ושמע,
יראה. שמה לא יקבלה
ויחזיר השם לפשו וכו'
כד"ל, ורובין. כשקבלה
(שם). ולא למחר
לעשותם. לזמן מנחת
לעמד (קמון ד). שאלמו
מיתה (תמיד לז' אס כג
לקיים מנחת לז' מושל,
למי שטח עבדי שנת
יאלכ בשבת (טוהדרין 101).

רבינו חננאל

ומנן דלא קיימו דכתיב
עמו וימרו ארץ ראה
ויהי גוים וגו' והני
רב יוסף רבא שלא
קיימו שבע מצות: תניא
היה רבי מאיר אומר
מנין שאפי' עובד כוכבים
ועוסק בתורה הרי הוא
כישאל שנה אשר יעשה
אותם האדם וחי בהם
כהנים ליום וישאלים לא
נאמר אלא אדם וכו'
עד יבאו מכס ויעידו
בישראל שקיימו את
התורה יבא מרדוד ויעיד
על אברהם שלא נחשד
על עבודת כוכבים. לכן
יעיד ביעקב שלא נחשד
על הגויל. אשת פוטיפר
תעיד ביוסף שלא נחשד
על העבריה. דרוש יעיד
ברניאל שלא נחשד על
התפלה. ובכוכבי יעיד
בחנה מישאל ועוריה
שלא השתחוו לצלם.
אליפו התימני ובלרד
השווי וצופר הנעמתי
ואליהו בן ברכאל
הבוי יעידו בישראל
שקיימו את התורה
שנאמר יתנו עידיהם
ויצדקו אלו ישראל ישמעו
ויאמרו אמת אלו עובדי
כוכבים. אומרים רבש"ע
תנה לנו את התורה

כהנים וזוים וישראלים לא נאמר אלא האדם. משמע הכה
לעובדי כוכבים נמי קרוין אדם ומימה דהא אמר בעלמא
(ב"מ 77 ק"ד): לזין קברי עובדי כוכבים מטמאין צהלה משום דכתיב
אדם כי ימות צהלה אהם אדם קרוים אדם ואהן לאחי לאון
מרגיעי אדם אהם אדם קרוים אדם

ולא עובדי כוכבים קרוין אדם ואור"ת
דיש לחלק בין אדם להאדם ולא קשיא
מהא דכתיב גבי מירס (יחזקאל כח)
ואתה (בין) אדם ולא אל ביד ממלךך
דאינו אומר כן לקרותו אדם בלשון
חשיבות אלא לגנותו בלשון ציון
ושפלות והא דכתיב בקום עלינו אדם
רוצה לומר אדם ולא מלך ומירש גבי
המן (מגילה יא). א"ר ר"ל ביום עלינו
אדום והא דכתיב מה יעשה לי אדם
ר"ל אדם שהא צווי וא"ת הא אמר
בפרק השולח (גיטין 77 מו). יש קנין
לעובד כוכבים צאריך ישראל לחפור
זה שיחין ומערות שנאמר והארץ
נתן לבני אדם ואומר ר"ת דעובדי
כוכבים נמי מיקרי בני אדם שרואה
לומר בני אדם הראשון וצפרק שור
שנגח ארבעה וחמשה (ב"ק 77 ק"ד).
הארכתי: **שאיפילו** עובד כוכבים
ועוסק בתורה. פי' בשבע מצות שלהם
דאינו צשאר מצות אמרינן כסנהדרין
פרק ד' מיתות (77 ק"ד). עובד אליהם
העוסק במורה חייב מיתה: הרי הוא
ככהן גדול. להכי נקט כהן גדול משום
דכתיב יקרה הים מפינים ודרשני
(ארויט 97 יג). מהא גדול ככנס לפני
ולפנים גבי ממוז מ"ת קודם לכהן
גדול עם הארץ אצל עובד כוכבים
העוסק בתורה הוא ככהן גדול:
גדול המצווה ועושה. פי' מפני
שהוא דואג תמיד לנטל יצרו ולקיים
מצות צוראו: **נוגעים** בעדותן
הן. וא"ת והרי ראייה חולשה לאורחא
שהרי שנים וצון קיימים הם וי"ל
דאינו מוששין בזו הראייה דאינו אז
מעיד על צנו ועוד וי"ל שהם קיימים
ממה שקבלו כדלמך אס ישראל
מקנלים: **יום** הששי. תימה למ"ד א'
בשבעה בחדש נתנו עשרת הדברות
מאי יום הששי וי"ל דיומא קמא לא
אמר להו מדי משום חולשא לאורחא
א"ר היתה ראיה ליתנן בששי אלא
שהוסף משה יום אחד מדעמו ט':
שלא השתחוו לצלם. אומר ר"ת
לזלם דנצובלנר לאו

עבודת כוכבים הוא אלא אנדרטי
עשוי לכבוד המלך ובהכי ניחא דנקט
גבי אברהם שלא עבד עבודת כוכבים
ובחנה מישאל ועוריה שלא השתחוו
לצלם ויחאו נמי הא דלמדין בפרק
אלו נערות (פסחים 77 ק"ד): אלמלי
נגדו למניה מישאל ועוריה פלמו
לצלמא ואילו היה עובדת כוכבים ממש
חס ושלום כי מדאגת שוס יסורין
שבעולם לא היו משתחוים לצלם כר'
חנינא בן תרדיון (קמון 77): ששמו

מקום שנהגו (פסחים 77 ק"ד): מה ראו
היה להם להשתחוות לצלם כיון שלא היה
דמגילה (77 יג). מפני מה נחייבו שונאיהם של ישראל כלייה מפני שהשתחוו לצלם וכו' הם לא עשו אלא לפנים ואס היתה עבודת כוכבים
היה להם למסור עצמן על קידוש השם ולישא דקרא נמי משמע הכי דכתיב לאלהיך לית אהן פלחין ולצלמן לית אהן סגדין משמע
דמרי מילי הוו ט': **יבא** בלדר השוחי וצופר הנעמתי ואליפו התימני. אורחא דלמולא דנהרבה מקומות לא קפיד למנות כסדר וכן
הגיורת והשפחה שנפדו ושנמגיירו ושנשתחררו (כמויות 77 ק"ד יא): **היום** לעשותם ולא לעשותם. תימה אנשי ייחיו
שהיו כורכין את שמה ולא היו מפסיקין ציונים על לבצך (פסחים 10). ולפיכך הקפידו עליהם חכמים דמשמע היום על לבצך ולא
למחר על לבצך שמה עליו כיון שכן הוא אמת דמשמע הכא ויש לומר דהאס איכא למיטעי היום ממש על לבצך ולא
אצל היום לעשותם בקרא דמשלום שר כתיב (דברים 10) ומשלם לשונאיו ומשלום שר הדאיקים הוא לעולם הבא:

לומר שאם מקיימין נו'. התרה זו לא טובתם היא אלא שאלו שאין מוויין
לקיימין ואם יקיימו לא יקבלו שכר: אס לא צריכי יומם ויליה. אס
לא צריכי שכתבתי שתהא נהגת יומם ויליה והיינו תורה דכתיב
(יהושע א) והגית צו יומם ויליה וכתיב (דברים 10) אלה דברי הצריים:

לומר שאף על פי שמקיימין אותן אין מקבלין
עליהם שכר ולא א' והתניא היה רבי מאיר
אומר מנין שאפילו עובד כוכבים ועוסק
בתורה שהוא ככהן גדול תלמוד לומר יאשר
יעשה אותם האדם והי בהם כהנים ליום
וישראלים לא נאמר אלא האדם הא למדת
שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי
הוא ככהן גדול אלא לומר לך שאין מקבלין
עליהם שכר במצווה ועושה אלא כמו שאינו
מצווה ועושה ד' דאמר ר' חנינא אגדול המצווה
ועושה יותר משיאנו מצווה ועושה [אלא כך]
אומרים [העובדי כוכבים] לפני [הקב"ה]
רבש"ע ישראל שקיבלוה היכן קיימיה אמר
להם הקב"ה אני מעיד בהם שקיימו את
התורה [כולה] אומרים לפניו רבש"ע כלום
יש אב שמעיד על בנו דכתיב בני בכורי
ישראל אמר להם הקב"ה שמים וארץ יעידו
בהם שקיימו את התורה כולה אומרים לפניו
רבש"ע שמים וארץ נוגעין בעדותן שנאמר
אם לא בריתי יומם ויליה חוקות שמים
וארץ לא שמתו א' (דא"ר"ש) בן לקיש א' מאי
דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי מלמד
שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר
אם ישראל מקבלין את תורתו מוטב ואם
לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו א' (והיינו
דאמר חזקיה) מאי דכתיב משמים השמעת
דין ארץ יראה ושקמה א' (ויאה למה שקמה
ואם שקמה למה יראה אלא בתחלה יראה
ולבסוף שקמה אמר להם הקב"ה מכס יבאו
ויעידו בהן בישראל שקיימו את התורה
כולה יבא מרדוד ויעיד באברהם שלא עבד
עבודת כוכבים יבא לבן ויעיד ביעקב שלא
נחשד על הגויל תבא אשת פוטיפרע ותעיד
ביוסף שלא נחשד על העבריה יבא
נבוכד נצר ויעיד בחנה מישאל ועוריה שלא
השתחוו לצלם יבא דרוש ויעיד ברניאל

ההפיל אברהם בכבשן האש: שלא נחשד
על הגויל דכתיב מה מאלת מכל כלי
ביתך אפי' סמין אפילו המנא אפילו
מחט והסתן אהרן צינת חמיו עשרים
שנה כשיולא לזרו נוטל עמו כלי טען
וצני נח נלטו על הגויל ויעקב קיים:
ביוסף שלא נחשד על העבריה. אשת
איש נאסרה לבני נח דכתיב ודבק
באשתו ולא באשת חזירו (סנהדרין
77 ק"ד). ויוסף קיים: ואליהו בן
נרנאל לא גרסינן דישאל הוה
דלמפרינן צבצא בתרא בשמותין
(77 ק"ד טו): **עבד שם**. בעולם הזה:
היום לעשותם. בעולם הזה: ולא
למחר. דאינו יכול לעשותם לעולם
הבא: **בערויניא**. בעלילה: **נראש**
גגו. רוב תשמישתן על הגנות שאין
גגותיהן משופעין: **מקדי**. גלשון
כמו מלומדן דהריס דעירובין (77
ק"ד). ענין נקב וחסן: **במקום תמו**.
שנוהגת ומשכח על שלשה מדשים עד
יום תקופת תשרי הוא תקופת תמו:
נפקה אס מופרופימו. על ה'
ועל מישחו קאמר לע"ל דכתיב (למה
רגשו גוים ולאוזמים יהגו ריק כלומר
נתקה מצות סוכה שהטילו עלינו:

שלא ביטל את התפלה יבא בלדר השוחי וצופר הנעמתי ואליפו התימני
"ואליהו בן ברכאל הבווי" ויעידו בהם בישראל שקיימו את כל התורה כולה
שנאמר יתנו עידיהם ויצדקו אמרו לפניו רבש"ע תנה לנו מראש ונעשנה
אמר להן הקב"ה שומים שבעולם מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת מי
שלא טרח בערב שבת מהיבן יאכל בשבת אלא אף על פי כן מצוה קלה
יש לי וסוכה שמה לבו ועשו אותה ומי מצית אמרת הכי והא א' אמר רבי
יהושע בן לוי מאי דכתיב אשר אנכי מצוך היום אנכי לעשותם ולא
למחר לעשותם היום לעשותם ולא היום ליטול שכר אלא שאין הקב"ה
בא בטרוניא עם בריותיו ואמאי קרי ליה מצוה קלה משום דלית ביה
חסרון כים מיד כל אחד [ואחד] נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו והקדוש
ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמו וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו
ויוצא שנאמר ננתקה את מופרותימו ונשליכה ממנו עבותימו מקדיר והא
אמרת אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו משום דישאל נמי זימני

ספוגין על לבו ליסרו ור"ע (בבבא 54): ססקו צשרו צנסקקות פיות והיינו הא דפרין פרק
חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן לתוך כבשן האש פירוש היה להם להשתחוות לצלם כיון שלא היה
דמגילה (77 יג). מפני מה נחייבו שונאיהם של ישראל כלייה מפני שהשתחוו לצלם וכו' הם לא עשו אלא לפנים ואס היתה עבודת כוכבים
היה להם למסור עצמן על קידוש השם ולישא דקרא נמי משמע הכי דכתיב לאלהיך לית אהן פלחין ולצלמן לית אהן סגדין משמע
דמרי מילי הוו ט': **יבא** בלדר השוחי וצופר הנעמתי ואליפו התימני. אורחא דלמולא דנהרבה מקומות לא קפיד למנות כסדר וכן
הגיורת והשפחה שנפדו ושנמגיירו ושנשתחררו (כמויות 77 ק"ד יא): **היום** לעשותם ולא לעשותם. תימה אנשי ייחיו
שהיו כורכין את שמה ולא היו מפסיקין ציונים על לבצך (פסחים 10). ולפיכך הקפידו עליהם חכמים דמשמע היום על לבצך ולא
למחר על לבצך שמה עליו כיון שכן הוא אמת דמשמע הכא ויש לומר דהאס איכא למיטעי היום ממש על לבצך ולא
אצל היום לעשותם בקרא דמשלום שר כתיב (דברים 10) ומשלם לשונאיו ומשלום שר הדאיקים הוא לעולם הבא:

א' ב"ק פ"א מהל' ת"מ
ב א מ"י פ"א מהל' ת"מ
ה' יג סגנון עש"י י
סו"ע י"ד סימן רמו
סעף 1

תורה אור השלם

1. ושמרתם את חוקתי
ואת משפטי אשר יעשה
אתם והאדם ודי בהם אני
יקרא יח ה'
2. ואמרתי אל פרעה בה
אמר בני בכורי
ישראל:
3. בה אמר יי אה לא
בריתי יומם ויליה חוקות
שמים וארץ לא שמתו:
ימייהו לז' כה
4. וירא אליהם את כל
אשר עשה וצדה טוב
מאד ויהי ערב ויהי בקר
יום הששי:
5. בראשית א לא
משמים השמעת דין
ארץ וירא וישקמה:
ההלים עו ט'
6. כל הגוים נבקצו חזרו
והאספו לאמים מי בהם
יעיד זאת ויראשנות
לשמיענו יתנו עידיהם
ויעדו וישמעו ויאמרו
אמת: ישעיהו מג ט'
7. ושמרת את המצוה
ואת החקים ואת
המשפטים אשר אנכי
מצוך דיום לעשותם:
דברים ז יא
8. ונתקה את
מופרותימו ונשליכה
ממנו עבותימו:
ההלים ב ג

גליון הש"ס

תוס' ד"ה יבא וכו' וכן
הגיורת. וכן בפסחים 77
קט ע"ב צמתי ומנן
שאל שבת: ד"ה היום
וכו' תימה אנשי ייחיו.
ע' פסחים טו ע"א: